

CZŁOWIEK W RELACJI
DO ZWIERZĄT, ROŚLIN
I MASZYN W KULTURZE

Tom 1

Aspekt posthumanistyczny i transhumanistyczny

NR 3160

CZŁOWIEK W RELACJI DO ZWIERZĄT, ROŚLIN I MASZYN W KULTURZE

Tom 1

Aspekt posthumanistyczny i transhumanistyczny

pod redakcją naukową
JUSTYNY TYMIENIECKIEJ-SUCHANEK

Redaktor serii: Historia Literatur Słowiańskich
BOŻENA TOKARZ

Recenzenci
PIOTR FAST
HONORATA KORPIKIEWICZ
MICHAŁ OSTROWICKI

Spis treści

Słowo wstępne (<i>Justyna Tymieniecka-Suchanek</i>)	9
---	---

Trzecia kultura i nowy paradygmat: bio-logiczność w humanistyce

PIOTR SKUBAŁA Czy odkrycia nauk biologicznych mogą zmienić nasz stosunek do zwierząt?	17
ZBIGNIEW WRÓBLEWSKI Subiektywność i mechanizm. Działanie i zachowanie ludzi i zwierząt w świetle antropologii porównawczej	31
JACEK LEJMAN Racjonalność zwierząt wobec kryteriów ludzkiej racjonalności	44
DARIUSZ LISZEWSKI Współczesne łowiectwo w perspektywie posthumanistycznej	60

Teorie i systemy filozoficzne

MACIEJ OŻÓG Oblicza <i>zoe</i> -filii. Nowe interpretacje dychotomii <i>bios/zoe</i> we współczesnej humanistyce	79
DOMINIKA DZWONKOWSKA Od antropocentryzmu do ontocentryzmu – współczesne propozycje dyskursu praw bytów pozaludzkich	91
PAWEŁ NIERODKA Człowiek w relacji do bytów technicznych w koncepcji filozoficznej Józefa Bańki	105

ŁUKASZ KOŁOCZEK	
Czy maszyny mogą umierać?	122
MARCIN CZERWIŃSKI	
Pomiędzy etyką a estetyką transgatunkową. Od Agambena – przez sztukę – do Welscha	138
DARIUSZ GZYRA	
Przykłady krytyki współczesnych teorii praw zwierząt	150
MICHAŁ KOZA	
Śladem różnicy. Dekonstrukcja granicy między człowiekiem a zwierzęciem w filozofii Jacques'a Derridy	163

W kręgu literackich wyobrażeń

ИВОНА ОСТАШЕВСКА	
Аспекты трансгуманизма в повести А. и Б. Стругацких <i>Волны гасят ветер</i> .	173
KATARZYNA GADOMSKA	
Post- i transhumanistyczne wizje człowieka we francuskojęzycznej fantastyce: tradycyjnej i „nowej”	184
АЛЬФИЯ И. СМИРНОВА	
Идея зооцентризма в натурфилософской прозе 1960–1980-х годов	194
MAŁGORZATA RUTKOWSKA	
Odmierna świadomość? Zwierzę jako narrator w powieściach V. Klinkenborga i Ch. Sieberta	208
JOLANTA GREŃ-KULESZA	
Ludzkie i nie-ludzkie w człowieku współczesnym. Próba oglądu <i>Higieny</i> L. Pietruszewskiej z perspektywy posthumanistycznej	219
MARTA NIEDZIELA-JANIK	
Ryby głosu nie mają. Żywa istota a pokarm w opowiadaniu Niny Sadur <i>Sum-z-wąsem</i>	229
ANDRZEJ POLAK	
Ludzki robot, nieludzki człowiek. <i>S.N.U.F.F.</i> (2011) Wiktora Pielewina	244
WERONIKA GÓRSKA	
Zabić człowieka czy zwierzę? O powieści Olgi Tokarczuk <i>Prowadź swój pług przez kości umarłych</i>	257
BARBARA KORNACKA	
Protetyczna męskość, mechaniczna kobiecość i człowiek-ryba. Wariacje na temat implantacji i transplantacji w prozie Niccolò Ammanitiego	267
MIROŚŁAWA MICHALSKA-SUCHANEK	
Tematyka zwierzęca w twórczości poetyckiej i myśli filozoficznej Stanisława Czerniaka	279

KATARZYNA SZUMLAS	
Dekonstrukcja antropocentryzmu w monodramie <i>Koniec półświni</i> Helmuta Kajzara	293
WIOLETTA WIŚNIEWSKA	
Posthumanizm utopią literatury? Problem (nie)obecności perspektyw posthumanistycznej i transhumanistycznej w polskich badaniach nad literaturą	304

Między sztuką a kulturą popularną

AGNIESZKA NIERACKA	
Feministyczne re-konstrukcje kobiecości. Hannah Höch – Frances Leeming – Lynn Hershman Leeson	325
KATARZYNA ZDANOWICZ-CYGANIAK	
„Potwór” – tożsamość – produkt	337
RYSZARD W. KLUSZCZYŃSKI	
Sztuka tworząca sztukę. Z rozważań nad estetyką posthumanistyczną	349
BARTOSZ KŁODA-STANIECKO	
Ja, Cyborg. Trzy porządki, jeden byt. Podmiot jako fuzja biologii, kultury i technologii	362
AGNIESZKA DĘSOŁ	
Społeczna recepcja dyskusji bioetycznych w nowych obszarach sztuki. Bioart i <i>specimen art</i>	373
MONIKA ŻÓŁKOŚ	
Portret owada. Sztuka Corneli Hesse-Honegger	383
Noty o Autorach	391
Indeks osobowy	397

Słowo wstępne

Problematyka niniejszej monografii sprowadza się do postawienia pytania o nasze „bycie z innymi” rozpatrywane w aspekcie post- i transhumanistycznym, z uwzględnieniem szeroko rozumianej kultury wysokiej oraz popularnej w najróżniejszych konfiguracjach, z wzięciem pod uwagę wszystkich trzech relacji: 1) człowiek – zwierzę (człowiek wobec zwierząt/jako zwierzę, zwierzę obok/w/o nas, razem z nami, zwierzęca strona ludzkiej natury, porozumienie międzygatunkowe); 2) człowiek – roślina (człowiek wobec roślin/jako roślina, roślinna strona ludzkiej natury, rośl-inna wrażliwość, komunikacja między roślinami a ludźmi); 3) człowiek – maszyna rozumiana jako humanoid techniczny bądź byt częściowo nieorganiczny (cyborg, sztuczna inteligencja, android, fembot, replikant, robot itp.).

Proponowana monografia (dwutomowa) zawiera różne pod względem materiałowym, formalnym i warsztatowym teksty, wśród których znalazły się odmienne formy stylistyczne: artykuły i rozprawy naukowe, felietony oraz eseje literackie, a nawet relacje o charakterze sprawozdawczym. Sądzę, że ta różnorodność, wynikająca z faktu, że autorzy są specjalistami wielu dziedzin, jest zaletą publikacji. Wszystkie ujęte w niej opracowania, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom polskiej humanistyki, prezentują rozważania na temat relacji człowiek – inny byt. W ostatnich latach jedną z ważniejszych tendencji myśli amerykańskiej i zachodnioeuropejskiej stał się bowiem posthumanizm, kwestionujący dotychczasowe *status quo* człowieka, który wreszcie przestał być traktowany jak centrum świata i uznawany za miarę wszechrzeczy. Celem zgromadzonych tutaj tekstów jest zatem podjęcie dyskusji nad tym, czy owa tendencja znalazła indywidualny wyraz, potwierdzenie oraz odzwierciedlenie w najnowszej kulturze XX/XXI wieku lub wcześniejszej, jako antycypacja współczesnych idei w zakresie międzygatunkowych czy szerzej – międzybytowych relacji.

Posthumanistyczna tradycja odrzuca tezę podziału uniwersum na świat Natury i świat Człowieka, jako umowny, sztuczny, niefunkcjonalny i bezzasadny.

W świetle najnowszych odkryć nauki paradygmat o zwierzęciu, któremu odmawiano zdolności do świadomego odczuwania bólu, myślenia, (samo)świadomości, nie ma już racji bytu i nie może być dłużej bezkrytycznie akceptowany. Człowiek opuścił homocentryczny piedestał wyższości nad innymi bytami organicznymi (biocentryzm, ekocentryzm, zoocentryzm) i nieorganicznymi (transhumanizm), by zająć równorzędne z nimi miejsce. Różne oblicza posthumanizmu końca lat 90. XX wieku (Elizabeth Grosz, Bruno Latour, Donna Haraway, Andrew Pickering, Nikolas Rose, Wolfgang Welsch, Cary Wolfe, Rosi Braidotti, Manuel De Landa, Katherine Hayles i inni), z udziałem interdyscyplinarnych dziedzin nauki z pogranicza humanistyki i przyrodoznawstwa (etologia kognitywna, ekologia, etyka środowiskowa, ekofilozofia, ekoetyka, bioetyka, etyka ochrony zwierząt, zoosemiotyka i inne), które ukształtowały nową gałąź wiedzy, tzw. studia nad relacjami ludzi i zwierząt (*human – animal studies*), pod sztandarem kopernikańskiego przewrotu w etyce (Peter Singer, Tom Regan, Paul Taylor i inni), doprowadziły nie tylko do przededefiniowania podmiotowości człowieka, ale też do prób zdefiniowania podmiotowości bytów naturalnych, odbudowania i przewartościowania relacji między podmiotami ludzkimi i nie-ludzkimi. Pytanie o relacje między tym, co ludzkie, a tym, co zwierzęce, podejmują w myśli zachodnioeuropejskiej oraz amerykańskiej: Giorgio Agamben, Dominic LaCapra, Jacques Derrida czy Donna Haraway, natomiast we wschodnioeuropejskiej – Tatiana Pawłowa, Władimir J. Borejko, Oleg Kulik, Tatiana Goriczewa, Jolanta Brach-Czaina, Krystyna Wilkoszewska, Monika Bakke, Ewa Domańska, Jan Białocerkiewicz, Dariusz Czaja oraz wielu innych.

Posthumanizm pyta o relację człowieka do bytów technicznych (maszyn, szczególnie robotów i cyborgów, androidów), a więc wychodzi poza ludzką perspektywę, a jednocześnie dowartościowuje inne istoty i „istoty” (nadaje status podmiotu zwierzętom i robotom z uwagi na ich coraz bardziej dostrzegalne podobieństwo do ludzi) oraz zastanawia się, jak określić człowieka, który pod wpływem różnych biotechnologii informatyczno-medycznych przestaje być wyłącznie tworem biologicznym i kulturowym, stając się w większym lub mniejszym stopniu bytem sztucznym/technicznym, bytem wspomaganym. Posthumanizm proponuje kult tego wszystkiego, co następuje po przekroczeniu granic człowieczych cech/człowieczeństwa. Gdy człowiek przestaje być istotą w pełni organiczną, osiąga formę postludzką. Koncepcja człowieczeństwa podlega zmianom w związku z moralnym dylematem, jak zdefiniować człowieka z wszczepionymi naturalnymi (auto-/homotransplantacje), sztucznymi (kończyny, rozruszniki i inne urządzenia wspomagające pracę organizmu) lub zwierzęcymi organami (ksenotransplantacje/heterotransplantacje), z przeszczepionymi kośćmi oraz narządami od zmarłych (transplantacje), z biotronicznymi protezami, implantami, plombami, soczewkami, spiralami, aparatami podtrzymującymi życie lub wzmacniającymi zmysły i przyjmującego środki farmakologiczne

(substancje psychotropowe, narkotyki, sterydy, leki). Obecnie fundamentalnym zagadnieniem jest relacja między tym, co ludzkie i nieludzkie, organiczne i nieorganiczne, naturalne i sztuczne, żywe i martwe. Do głosu dochodzi tu transhumanizm/ekstropianizm (inżynieria genetyczna, nowoczesna technika medyczna, sztuczna inteligencja, nanotechnologia) jako przykład technokratycznej posthumanistyki.

Pierwsze sygnały transhumanizmu obserwuje się w latach 70. XX wieku w tekstach Fereidouna M. Esfandiary'ego, podpisującego się nowym nazwiskiem – FM-2030. Był on jednym z pierwszych badaczy piszących o transludziach (*transhuman*) jako kolejnym ogniwie w ewolucyjnym łańcuchu. Perspektywę posthumanizmu można łączyć ze studiami nad zwierzętami (lub roślinami) tylko wówczas, jeśli oznacza ona – jak podkreśla Monika Bakke – krytyczną postawę wobec antropocentryzmu, a nie antycypowanie postczłowieka oraz epoki postludzkiej, ponieważ promowanie ulepszonoego człowieka stanowi domenę transhumanizmu¹. Teorie spod znaku post- i transhumanizmu łączy transgresyjność.

Autorzy, podejmując temat relacji człowieka w stosunku do nie-ludzkich form życia, do ludzkiego *bios/zoe* i maszyn, mieli na celu poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, czy zyskał on popularność jako odrębny nurt zwany bioartem i sztuką postgatunkowizmu wyłącznie w nowoczesnej kulturze popularnej i sztuce (sztuka robotyczna, film, *performance*, fotografia, instalacja wizualna/dźwiękowa, rysunek, grafika), czy kształtuje on swoje indywidualne oblicze również w literaturze, filozofii i nauce.

Artykuły obejmują interdyscyplinarną problematykę, znacznie szerszą od konwencji wybranych zagadnień post- i transhumanizmu w literaturze i sztuce. Ten temat ogarnia bardzo szerokie spektrum badawcze odpowiadające zbiorowi tekstów, które zostały tutaj zamieszczone. Rozległość ta nie powinna jednak dziwić, ponieważ zestawienia kwestii relacji człowieka do zwierząt (czy w ogóle innych istot żywych) oraz zagadnienia powiązań człowieka z bytami technologicznymi w wielu opracowaniach sąsiadują z sobą i w pewnych aspektach ujawniają podstawowy problem, który stanowi centrum tego rodzaju refleksji: namysł nad granicami człowieczeństwa, kondycją człowieka i jego stosunku do innych bytów. Myślenie to wyrasta z tradycji penetrowania wielorakich kategorii inności, obcości, odmienności, ale odwołuje się też do holistycznych koncepcji człowieka i świata.

Ponadto, niniejsza książka powinna spełnić oczekiwania, realizowane od dawna w myśli zachodnioeuropejskiej i amerykańskiej, związane z interdyscyplinarnym postrzeganiem i badaniem rzeczywistości. Żywię nadzieję, że może przyczynić się ona do przeorganizowania i przewartościowania naszego myśle-

¹ M. BAKKE: *Studia nad zwierzętami: od aktywizmu do akademii i z powrotem?* „Teksty Drugie” 2011, nr 3, s. 198–199.

nia o publikacjach naukowych w ogóle, pozwoli dostrzec, że wąskie specjalizacyjne studia adresowane tylko do filologów odchodzą w przeszłość, że wkrótce przestaną mieć rację bytu z uwagi na dominującą w świecie naukowym tendencję do ujmowania świata w kategoriach holistycznych.

W powstawaniu monografii – jak już wspomniałam – brali udział specjaliści różnych dziedzin: biologii/ekologii, literaturoznawstwa (poloniści, romanści, angliści, italianiści, germaniści, slawiści, rusycyści), filozofii, kultury, sztuki, medioznawstwa, prawa, a nawet wojskowości. Obecność w tym przedsięwzięciu biologa potwierdza zasadność prowadzenia badań sytuujących się w nurcie tzw. trzeciej kultury, ponieważ jest próbą poszukiwania porozumienia naukowego pomiędzy reprezentantami humanistyki i nauk przyrodniczych. Monografia ta jako interdyscyplinarny zbiór artykułów, będąc rodzajem dyskusji ich autorów: biologa, przedstawicieli bioetyki i filozofii przyrody z humanistami reprezentującymi inne dziedziny wiedzy, staje się dowodem na to, że „trzecia kultura” od czystej epistemologii przechodzi do praktyki życia naukowego. To pierwszy – nie zawaham się napisać – ważny krok na drodze ku bio-logiczności w nauce i przełamywaniu paradygmatu segregowania specjalności. Interdyscyplinarne publikacje pozwalają wypracować uniwersalny język prawdziwej nauki, niedostępny do tej pory dla szerokiego grona użytkowników z powodu zakotwiczenia w „klatce” żargonów wąskich dyscyplin naukowych, umożliwiając wyjście poza „getto” własnych hermetycznych i jednowymiarowych badań. To nowa formuła, którą stosuje się z powodzeniem na Zachodzie, ale także w Rosji, czemu – z mojej inicjatywy – Instytut Filologii Wschodniosłowiańskiej zaczął sprzyjać (zgoda na realizację projektu „Człowiek – Inny/Obcy Byt” wykraczającego znacznie poza temat badawczy Zakładu Historii Literatury Rosyjskiej i innych Zakładów w naszej jednostce). Owa formuła powoli zaczyna przyjmować się w Polsce, czego dowodem są ciekawe interdyscyplinarne przedsięwzięcia i projekty badawcze realizowane w innych ośrodkach, np. w Poznaniu („Dyskurs Wielokulturowy”), w Lublinie („Wspólne Drogi”) czy w Warszawie („Animal Studies”). Pozostaje mieć nadzieję, że idee oraz cele naszej monografii zostały zrealizowane, a zamieszczone w niej artykuły będą intelektualnie inspirujące nie tylko dla specjalistów. „Spotkanie” autorów w niniejszym tomie daje im okazję, aby przekonali się, że kwestie, którymi się zajmują, nie są niszowe czy marginalne, a oni sami tworzą w Polsce rodzaj interdyscyplinarnego środowiska spod znaku post- i transhumanizmu z nowatorskich kręgów tematycznych, np. *Human Animal Studies*. Monografie tego typu są potrzebne, ponieważ pozwalają uczestniczącym w nich autorom wymieniać myśli i poglądy, wzajemnie przyglądać się rezultatom swojej pracy, a stąd wiedzie droga do tak pożądanego u nas ulepszanego przepływu informacji naukowej i sprawniejszego integrowania się przedstawicieli różnych środowisk akademickich. Jako redaktor mam nadzieję, że okazją do interesującej wymiany poglądów będą kolejne tego typu publikacje.

Zaprezentowane teksty charakteryzują się nie tylko dużą różnorodnością omawianego materiału, ale również zróżnicowaną metodologią, ponieważ każdy autor próbuje uchwycić hydrę zwaną post-/transhumanizmem za inny łeb. Przedłożona monografia nie pretenduje do roli pionierskiej publikacji², ale podejmuje zagadnienia ważne, wpisujące się w aktualny nurt badań o ogólnoswiatowym zasięgu. Żywię nadzieję, że prezentowany tom pierwszy na tyle pobudzi wyobraźnię i intelekt Czytelników, że chętnie sięgną po tom drugi.

² Inspiracją była dla mnie niezwykle interesująca monografia wieloautorska, która powstała z inicjatywy dr hab. Honoraty Korpikiewicz, prof. UAM. Zob. *Człowiek – zwierzę – cywilizacja. Aspekt humanistyczny*. Red. H. KORPIKIEWICZ. Poznań 2001. Monografia *Człowiek w relacji do zwierząt...* stanowi kontynuację podjętego tam interdyscyplinarnego nurtu myślenia we współczesnej nauce polskiej i europejskiej oraz namysłu nad głębszym (innym) rozumieniem humanizmu.

Katowice, 10.11.2013 r.

Justyna Tymieniecka-Suchanek

Noty o Autorach

Marcin Czerwiński – dr, teoretyk literatury, obecnie adiunkt w Zakładzie Edytorstwa Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Redaktor naczelny i założyciel kwartalnika „Rita Baum”, redaktor serii wydawniczej „Biblioteka Rity Baum”. Interesuje się antropologią literatury. Autor kilkudziesięciu artykułów literaturoznawczych oraz książki *Smutek labiryntu. Gnoza i literatura: motywy, wątki, interpretacje* (Kraków 2013). W przygotowaniu kolejna publikacja – *Maszyna przecząca. O literaturze jako formie negacji w aspekcie performatywnym*.

Agnieszka Dęsoł – mgr, absolwentka politologii na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz roszoznawstwa na Wydziale Neofilologii Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. W. Pileckiego w Oświęcimiu. Obecnie doktorantka na Wydziale Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych Krakowskiej Akademii im. A. Frycza Modrzewskiego.

Dominika Dzwonkowska – dr, absolwentka filozofii i ochrony środowiska (2005, 2006), doktorat uzyskała w zakresie filozofii (2011). Adiunkt w Instytucie Ekologii i Bioetyki Uniwersytetu Kardynała S. Wyszyńskiego, gdzie prowadzi badania i zajęcia z ekofilozofii, zrównoważonego rozwoju i etyki środowiskowej. Sekretarz czasopisma naukowego „*Studia Ecologiae et Bioethicae*” i Reprezentant na Polskę Międzynarodowego Towarzystwa Etyki Środowiskowej. Ma doświadczenie we współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz biznesem w zakresie promowania wiedzy o zmianach klimatu i ochronie środowiska.

Katarzyna Gadomska – dr hab., adiunkt, pracownik Instytutu Języków Romańskich i Translatoryki Uniwersytetu Śląskiego. Jej badania koncentrują się wokół „nowej fantastyki”, horroru, *science-fiction*, fantasy. Autorka licznych publikacji w czasopismach zagranicznych i krajowych oraz dwóch monografii: *Science-fiction et fantasy comme merveilleux contemporain* (Katowice 2002), *La prose néofantastique d'expression française aux XXe et XXIe siècles* (Katowice 2012).

Weronika Górka – mgr, doktorantka w Zakładzie Poetyki Historycznej i Sztuki Interpretacji na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego. Autorka artykułów nauko-

wych publikowanych w zbiorach pokonferencyjnych; pisze recenzje książek i filmów oraz wiersze (tom *Rozsznurowywanie*). Interesuje się prozą m.in. Olgi Tokarczuk i Izabeli Filipiak, a także kryminałem, baśnią, karnawałem, feminizmem i wegetarianizmem.

Jolanta Greń-Kulesza – dr, literaturoznawca, adiunkt w Zakładzie Literatury i Kultury Rosyjskiej Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Opolskiego. Fascynacje naukowe: literatura przełomu XIX i XX wieku, rosyjska literatura współczesna, kultura rosyjska. Autorka książki *W kręgu kategorii kulturowych w prozie rosyjskiej końca XIX–początku XX wieku. Cierpienie i ofiara* (Opole 2012) i artykułów o twórczości M. Gorkiego, M. Sabasznikowej, D. Mierieżkowskiego i innych.

Dariusz Gzyra – mgr, publicysta, działacz społeczny, artysta i uczestnik debat publicznych na temat relacji człowieka z resztą zwierząt. Pracuje nad doktoratem poświęconym myśli etycznej Toma Regana.

Ryszard W. Kluszczyński – prof. dr hab., kierownik Katedry Mediów i Kultury Audiowizualnej Uniwersytetu Łódzkiego. Zajmuje się problematyką sztuki nowych mediów, filmem awangardowym, teorią sztuki, kulturą alternatywną, jak również zagadnieniami cyberkultury oraz społeczeństwa informacyjnego i sieciowego. Opublikował m.in. książki: *Sztuka interaktywna. Od dzieła-instrumentu do interaktywnego spektaklu* (Warszawa 2010), *Spółczesność informacyjna. Cyberkultura. Sztuka multimediów* (Kraków 2001; II wydanie – 2002), *Film – wideo – multimedia. Sztuka ruchomego obrazu w erze elektronicznej* (Warszawa 1999; II wydanie – Kraków 2002), *Obrazy na wolności. Studia z historii sztuk medialnych w Polsce* (Warszawa 1998), *Awangarda. Rozważania teoretyczne* (Łódź 1997), *Film – sztuka Wielkiej Awangardy* (Łódź–Warszawa 1990).

Bartosz Kłoda-Staniecko – mgr, doktorant na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Instytucie Nauk o Kulturze. Zainteresowania badawcze oscylują wokół zagadnień tożsamości cyborga, cyberprzestrzeni i cyberkultury; publikuje m.in. w „Opcjach” i „artPAPIERZE”. Autor rozprawy *Gram, więc... kim jestem? Rola i funkcja gracza w relacji z medium ergodycznym* opublikowanej w monografii *Olbrzym w cieniu. Gry wideo w kulturze audiowizualnej* (pod red. A. Pitrusa).

Łukasz Kołoczek – dr, adiunkt, pracownik Instytutu Polonistyki i Kulturoznawstwa Uniwersytetu Szczecińskiego. Uzyskał stopień doktora na Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie na podstawie rozprawy o *Przyczynkach do filozofii* Martina Heideggera (*Bóg Heideggera. Próba językowej transpozycji projektu „Przyczynków do filozofii”*). Obecnie zajmuje się teorią i filozofią kultury.

Barbara Kornacka – dr, absolwentka historii sztuki i filologii romańskiej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, adiunkt w Zakładzie Literatury Włoskiej UAM. Po uzyskaniu doktoratu z zakresu literaturoznawstwa włoskiego związała karierę naukową z filologią włoską; prowadzi zajęcia dydaktyczne z przedmiotów literackich i kulturowych. Jej zainteresowania badawcze obejmują obszar od włoskiej kultury medialnej i wizualnej do literatury współczesnej i najnowszej Półwyspu Apenińskiego. Autorka

rozprawy habilitacyjnej *Ucho, oko, ciało. O prozie „młodych pisarzy” lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych we Włoszech* (Poznań 2013).

Michał Koza – mgr, polonista, doktorant w Katedrze Antropologii Literatury i Badań Kulturowych na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, redaktor naczelny internetowego czasopisma naukowego „Polisemia”, współpracownik serwisu Popmoderna.pl, w którym daje wyraz popkulturowym pasjom. Naukowo zajmuje się teorią literatury, a zwłaszcza problematyką zwrotu etycznego we współczesnym literaturoznawstwie.

Jacek Lejman – dr, adiunkt, filozof w Uniwersytecie M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Od 1988 roku zatrudniony w Zakładzie Filozofii Kultury Wydziału Filozofii i Socjologii, od 2008 roku tamże w Zakładzie Etyki, obecnie w Zakładzie Etyki Instytutu Filozofii. Główne dziedziny naukowej, zawodowej i społecznej działalności: etyka środowiskowa, etologia i socjobiologia człowieka, filozofia kultury. Najważniejsze publikacje książkowe: *Zwierzęcy prześwit cywilizacji. Desmond Morris i etologia współczesna* (Lublin 1999), *Ewolucja ludzkiej samowiedzy gatunkowej. Dzieje prób zdefiniowania relacji człowiek – zwierzę* (Lublin 2008).

Dariusz Liszewski – dr, pracownik Zakładu Etyki, Bioetyki i Filozofii Przyrody w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego. Zainteresowania naukowe: humanistyczne podstawy ochrony środowiska, które konstytuują takie dyscypliny, jak: ekofilozofia, etyka środowiskowa, etyka ochrony zwierząt, bioetyka, etyka odpowiedzialności globalnej, filozofia zrównoważonego rozwoju. Uczestnik wielu konferencji i seminariów naukowych podejmujących filozoficzne i etyczne problemy relacji człowiek – natura. Członek Lokalnej Komisji Etycznej do spraw Doświadczeń na Zwierzętach, sympatyk społecznego ruchu ekologii głębokiej.

Mirosława Michalska-Suchanek – dr, literaturoznawca. Rozprawa doktorska: „Poetyka nastroju. Na materiale opowiadań nowelistów rosyjskich II połowy XIX wieku”. Pracownik Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego. Obszar zainteresowań: historia literatury rosyjskiej, teoria literatury, dydaktyka języka obcego z uwzględnieniem języków specjalistycznych. Prowadzone badania naukowe: literatura wobec tematyki aktów suicydalnych. Autorka kilkudziesięciu artykułów, dwóch książek: *Fenomen samobójstwa* (Mikołów 2011) oraz *Mit Judasza-samobójcy. Czytając opowiadanie Leonida Andriejewa „Judasz Iszkarriot”* (Mikołów 2013), a także redaktor i współredaktor sześciu zbiorowych monografii.

Marta Niedziela-Janik – mgr, doktorantka w Zakładzie Historii Literatury Rosyjskiej Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego. Jej zainteresowania badawcze koncentrują się wokół współczesnej literatury rosyjskiej, a w szczególności twórczości Niny Sadur i córki pisarki – Jekatieriny. Pracuje nad rozprawą doktorską poświęconą dramaturgii N. Sadur w kontekście literatury kobiecej.

Agnieszka Nieracka – dr hab., pracownik Zakładu Filmoznawstwa i Wiedzy o Mediach w Uniwersytecie Śląskim. Zainteresowania naukowe: transformacje kultury popu-

larnej w kontekście przemian technologicznych, problematyka cyberfeminizmu, postmodernistyczne kino popularne. Znawczyni kina *science fiction* i jego kontekstów. Opublikowała książkę *Science fiction jako gatunek filmowy* (Katowice 1985). Autorka wielu artykułów w tomach zbiorowych. Współredaktorka (z A. Gwoździem) publikacji *Media. Ciało. Pamięć. O współczesnych tożsamościach kulturowych* (Warszawa 2006).

Paweł Nierodka – dr, filozof, pracownik Katedry Pedagogiki na Wydziale Nauk Społecznych i Technicznych Śląskiej Wyższej Szkoły Zarządzania im. gen. J. Ziętka w Katowicach. Autor kilkudziesięciu publikacji naukowych. Zainteresowania badawcze: antropologia filozoficzna, filozofia techniki, filozofia cywilizacji, filozofia kultury.

Iwona Ostaszewska – mgr, asystent w Instytucie Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu w Białymstoku. Zainteresowania naukowe rozwija w obszarze współczesnej literatury rosyjskiej. W ostatnich latach zajmuje się zagadnieniem literatury rosyjskiej wobec problemów ekologii.

Maciej Ożóg – dr, teoretyk i historyk sztuk medialnych, muzyk. Opublikował wiele prac poświęconych sztuce nowych mediów, filmowi awangardowemu i sztuce wideo. Zajmuje się: historią i teorią sztuk medialnych, problematyką cyberkultury, społeczeństwa informacyjnego, studiami nad kulturą nadzoru (*surveillance studies*), posthumanizmem, bioartem, mediami taktycznymi i badaniami artystycznego wykorzystania mediów lokacyjnych oraz technologii mobilnych. Założyciel i współzałożyciel takich projektów muzycznych i audiowizualnych, jak: Spear, Ben Zeen, Aural Treat. Obecnie prowadzi projekty: Nonstate, Quantum Vacuum Oscillator oraz Feral Sound Kitchen.

Andrzej Polak – dr, literaturoznawca, adiunkt w Zakładzie Historii Literatury Rosyjskiej Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego. Rozprawę doktorską poświęconą prozie historycznej Bułata Okudźawy obronił w 2002 roku. Autor monografii *Proza historyczna Bułata Okudźawy. Z problemów gatunku i intertekstualności* (Katowice 2006). Zajmuje się literaturą rosyjską po roku 1917, a zwłaszcza prozą współczesną, głównie gatunkiem historii alternatywnej i fantastyką społeczną.

Małgorzata Rutkowska – dr, literaturoznawca, amerykanistka, adiunkt w Zakładzie Literatury i Kultury Amerykańskiej Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Swoje zainteresowania naukowe skupia wokół anglojęzycznej literatury podróżniczej i *animal studies*. Opublikowała książkę *In Search of America: The Image of the United States in Travel Writing of the 1980's and 1990's* (Lublin 2006). Obecnie pracuje nad monografią poświęconą zwierzętom we współczesnej literaturze amerykańskiej.

Piotr Skubała – prof. dr hab. nauk biologicznych, pracownik Katedry Ekologii Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Śląskiego. Zajmuje się ekologią i systematyką saprofagicznych, glebowych roztoczy z rzędu *Oribatida*, a także filozofią środowiskową, ekoetyką i edukacją ekologiczną. Wiedzę biologiczną łączy z zainteresowaniami filozoficznymi i etycznymi; zwolennik holistycznej koncepcji Przyrody i reprezentant biocentryzmu. Autor 70 oryginalnych prac naukowych z dziedziny akarologii (ekologii i systematyki roztoczy) oraz 58 rozpraw naukowych, artykułów z dziedziny

ekologii, ochrony środowiska, filozofii środowiskowej, edukacji ekologicznej, problemów społecznych. Współpracuje z wieloma ośrodkami edukacji ekologicznej i organizacjami ekologicznymi.

Alfia I. Smirnowa – dr hab., literaturoznawca, prof. Katedry Literatury Rosyjskiej i Folkloru Moskiewskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego. Autorka ponad 200 opublikowanych prac, np.: monografii *«Не то, что мните вы, природа...»: русская натурфилософская проза 1960-х–80-х годов* (Wolgoград 1995), rozpraw naukowych i podręczników akademickich: *Русская натурфилософская проза второй половины XX века* (Moskwa 2009); *Русская проза второй половины XX века: вектор развития* (Moskwa 2011); *Литература русского зарубежья (1920–1990)* (Moskwa 2006).

Katarzyna Szumlas – mgr, absolwentka kulturoznawstwa ze specjalizacją teatrologiczną na dwóch uczelniach: w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach i Uniwersytecie Warszawskim (Instytut Kultury Polskiej). W badaniach naukowych poszukuje twórców teatralnych, którzy w swoich pracach podejmują dialog z antropocentrycznym punktem widzenia.

Justyna Tymieniecka-Suchanek – dr hab., literaturoznawca, pracownik Zakładu Historii Literatury Rosyjskiej Instytutu Filologii Wschodniosłowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego. Autorka kilkudziesięciu artykułów i recenzji naukowych oraz dwóch monografii: *Proza Walerija Briusowa wobec kultury. W poszukiwaniu analogii historycznych* (Katowice 2004) i *Literatura rosyjska wobec upodmiotowienia zwierząt. W kręgu zagadnień ekofilozoficznych* (Katowice 2013). Współredaktorka (współ z B. Stempczyńską) książki *Tekst – rzecz – egzystencja w literaturach słowiańskich* (Katowice 2009). Publikowała m.in. w „Ruchu Literackim”, „Slavii Orientalis”, „Przeglądzie Rusycystycznym”, „Anthropos?” oraz w monografiach zbiorowych. Zainteresowania naukowe: literatura rosyjska, idee biologii i etologii w dyskursie humanistycznym, ekofilozofia, *animal studies*, zoosemiotyka, bioetyka. Inicjator i założycielka interdyscyplinarnej pracowni badawczej o zasięgu ogólnopolskim oraz międzynarodowym – Laboratorium Animal Studies Trzecia Kultura (LAS TK), które zostało afiliowane 31 marca 2014 roku przy Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego.

Wioletta Wiśniewska – mgr, absolwentka filologii polskiej na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Interesuje się teorią literatury i literaturą współczesną, szczególnie prozą *science fiction* oraz zagadnieniem renesansu utopii jako gatunku literackiego. Jest jedną z tłumaczek książki *Narratologia. Wprowadzenie do teorii narracji* Mieke Bal. Obecnie studiuje socjoekonomikę na Wydziale Historii UAM; pracę magisterską z obszaru posthumanizmu pisze pod kierunkiem dr hab. E. Domańskiej, prof. UAM.

Zbigniew Wróblewski – dr hab., prof. KUL, kierownik Katedry Filozofii Przyrody Żywej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Autor monografii *Natura i cele. Dyskusja argumentu teleologicznego na rzecz ochrony przyrody* (Lublin 2010); współredaktor (wspólnie z S. Kozłowskim) książki *Wokół Mnożnika Cztery* (Lublin 2000) i (wspólnie z S. Ziębą) tomu *Ekologia a transformacje cywilizacyjne na przełomie wie-*

ków (Lublin 2000); redaktor pracy *Natura i norma. Kontrowersje filozoficzne* (Lublin 2010). Członek Komitetu Redakcyjnego półrocznika „Człowiek i Przyroda” w latach 1994–2003. Zajmuje się filozofią ekologiczną, etyką środowiskową i praktyczną filozofią przyrody. Jako stypendysta Katholischer Akademischer Ausländer-Dienst przebywał w Institut für Philosophie Technische Universität Darmstadt.

Katarzyna Zdanowicz-Cyganiak – dr, adiunkt w Katedrze Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów na Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach, współpracownik Zakładu Teorii i Historii Kultury na Uniwersytecie Śląskim, poetka i dziennikarka. Autorka książek: *Kto się boi Marii K.? Sztuka i wykluczenie* (Katowice 2004), *Obce. Reaktywacja. Szkice* (Katowice 2013).

Monika Żółkoś – dr, polonistka, adiunkt w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego. W badaniach zajmuje się analizą dyskursów postzależnościowych, krytyką gender i *queer* oraz *human – animal studies*. Publikuje w „Didaskaliach”, „Blizie”, „Dialogu” i w monografiach zbiorowych. Teatrolóżka i krytyczka teatralna. Przez wiele lat selekcjonerka gdańskiego Festiwalu Szekspirowskiego. Odznaczona przez Prezydenta RP Brązowym Krzyżem Zasługi.

Indeks osobowy

- Abramowska Janina 279
Adam Alison 102
Agamben Giorgio 10, 79–82, 85, 90, 122–142, 146, 147, 149, 223, 226, 252, 293, 294, 296, 298, 300, 302, 303
Alichniewicz Anna 49, 54, 60, 99, 152, 257
Allen Colin 153
Allington Edward 353
Ammaniti Niccolò 267–269, 271–275, 277, 278
Amoroso Nadia 370
Anderson Susan Leigh 96, 97
Anker Peder 91
Ankum Katharina von 327
Arendt Hannah 80, 226
Arnim Ludwig Achim von 189, 191
Arystoteles 34, 45, 79, 105, 107, 132, 133, 143, 166, 223, 225, 226, 298, 300, 318
Asendorpf Jens B. 23
Asimov Isaac 96, 98, 244
Attell Kevin 138, 293
Augustyn, św. 45, 105
- Bäckhed Fredrik 20
Bacon Francis 46
Badger Gerry 377
Badmington Neil 313
Bakalarz Monika 140
Bakke Monika 10, 11, 71, 82, 88, 166, 220, 223, 226, 230, 234, 236, 241, 242, 253, 268, 270, 272–274, 305, 309, 322, 367, 368, 388
Bakkum Douglas J. 358, 359
Bańka Józef 106, 109–121
Baran Bogdan 131
Barber Benjamin R. 337, 338
Bataille Georges 140
Bates Michelle 381
Bator Joanna 270
Baudrillard Jean 318, 347
Baum Frank L. 338
Bauman Zygmunt 346, 365, 366
Bay Michael 330
Bear Greg 310
Behne Adolf 326
Bekoff Marc 153
Bellerofont 168, 169
Belsey Catherine 313
Bełch Pius 105
Ben-Ary Guy 357–359
Bendyk Edwin 254
Bentham Jeremy 48, 49, 152, 166, 170, 262, 266, 385, 389
Berger Anne Emmanuelle 163
Berleant Arnold 232
Białocerkiewicz Jan 10, 151
Białoszewski Miron 139, 141
Bielik-Robson Agata 140, 142
Birch Thomas H. 101
Biro Matthew 326, 328
Bittner Ireneusz 108
Blake William 261

- Blandzi Seweryn 132
 Böhme Gernot 106–109
 Bojarska Katarzyna 111, 310
 Borejko Władimir J. 10
 Bosch Hieronim 379
 Boswell Peter 328
 Bours Jean-Pierre 190–193
 Bovillus Karol 45
 Boy-Żeleński Tadeusz 46, 125
 Boyden Ed 368
 Brach-Czaina Jolanta 10, 229, 239, 299
 Bradbury Ray 317
 Braidotti Rosi 10, 79, 86–88, 90, 223, 241, 330
 Branny-Jankowska Emilia 340
 Breitmöre Roberta 331
 Brittain David 377
 Brodski Josif 143
 Brooks Richard 333
 Broom Donald 23, 25
 Brooman Simon 152
 Bryson Joanna J. 97, 98
 Brzozowska-Brywczyńska Maja 337
 Bucholc Marta 273
 Buffalo Bill 379
 Burson Nancy 380, 381
 Burton Ed 355, 356
 Buryła Sławomir 345
 Buss David M. 52
 Buytendijk Frederik 22

 Caillois Roger 184, 236, 264, 265
 Calarco Matthew 142, 165
 Callicott J. Baird 74
 Calvin William H. 56
 Campanella Tomasz 46
 Cardano Girolamo 45
 Carr Cynthia 377
 Case Amber 363
 Cassirer Ernst 47, 113, 118
 Catts Oron 376
 Cavalieri Paola 23, 150, 152
 Celiński Artur 260
 Chałupnik Agata 297, 299, 365
 Chao Zenas C. 358, 359
 Chapin Stuart F. 19

 Chardin Teilhard de 55
 Cieślak Tomasz 279
 Cioran Emil 140
 Cixous Hélène 338
 Clynes Manfred 363
 Coeckelbergh Mark 93, 95, 96, 100
 Cohen Jeffrey Jerome 337, 338, 342, 347, 348
 Constanza Robert 19
 Cook Gareth 375
 Cooper David 17
 Corell Robert W. 19
 Count Earl W. 52
 Crawford Joan 330
 Crutzen Paul 19
 Culler Jonathan 308, 309
 Czaja Dariusz 10
 Czapliński Przemysław 304–306, 311, 316–322
 Czarnacka Agatha 388
 Czerniak Stanisław 106, 279–292, 318
 Czerwiński Marcin 391

 Ćwikiel Agnieszka 272, 305

 Dajs Jekaterina 251
 Dali Salvador 144, 188
 Darwin Karol 21, 50, 51, 143, 144, 186, 232, 242, 276
 Davis Karen 18
 Dawkins Richard 27, 51, 52, 57
 Dąbrowska Danuta 279
 D'Eaubonne Françoise 259
 Debord Guy 331
 DeGrazia David 53
 Deleuze Gilles 86, 122, 363
 Deleva Emmanuelle 376
 Delpech François 189
 Derdowski Krzysztof 284, 286
 Derra Aleksandra 330
 Derrida Jacques 10, 95, 101, 163–170, 212, 242, 338, 389, 390
 Descartes René 105, 107, 111, 233
 Deszcz-Tryhubczak Justyna 19
 Devall Bill 21
 Dewolney Christopher 305

- Dęsoł Agnieszka 391
Diamond Jared 54
Dick Philip K. 310
Dickey Christopher 375
Didier Julia 105
Dietrich Marlena 330
Dilthey Wilhelm 120
Dindo Marietta 24
Disney Walt 330, 344
Dobriła Peter Tomaz 374
Dobrowski Konrad 50
Dolby Alex 101
Domańska Ewa 10, 111
Domański Piotr 106
Donaldson Roger 330
Donati Marc 269, 274, 275
Donovan Josephine 152, 157
Dorémieux Alain 187–189, 193
Dorst Jean 176
Douglas Mary 273
Douglas-Hamilton Iain 23
Dovey Jon 364
Dowd Michael 21
Doy Gen 379
Dreyer Carl Theodor 328
Droscher Vitus B. 51, 54
Duchamp Marcel 145
Duchliński Piotr 107
Dücker Gerti 23
Duda Katarzyna 221, 222
Dukaj Jacek 306, 307, 318–322
Dumont Brunon 148
Dunayer Jane 53, 155
Durys Elżbieta 272
Duszejko Janina 260, 262, 265
Duszyńska Dorota 271
Dybel Paweł 284–286, 289, 291
Dynarski Kazimierz 233
Dziadek Adam 165
Dzierżyńska Aleksandra 346
Dzwonkowska Dominika 391
- Eco Umberto 263
Ehrenfeld David 25, 26
Eibl-Eibesfeldt Ireneusz 51
Eiseley Loren 56
- Ellis Shaun 67
Ellul Jacques 364
Elzenberg Henryk 107
Elżanowski Andrzej 22–24
Enriquez Juan 368
Epstein Robert 23
Esfandiary Fereidouna M. 11
Euklides 158
Everndon Neil 21
Ewing Bill 380
- Fabry Victoria J. 19
Falconetti Renée 328
Falkenmark Malin 19
Falski Maciej 342
Fellous Michèle 369
Fiedorczyk Julia 139, 140
Filek Jacek 132
Flanagan Mary 351, 352
Floridi Luciano 98, 99, 102
Foley Jonathan 19
Folke Carl 19
Fossey Dian 51
Foucault Michel 82, 313
Fox Robin 52
France Marie de 186
Francione Gary L. 150, 154, 155, 162
Francuz Grzegorz 65
Frankiewicz Małgorzata 318
Freud Sigmund 56, 189, 296, 297
Frisch Karl von 51
Frodeman Robert 74
Fromm Erich 108, 367
Fudge Erica 208, 217
Fukuyama Francis 118, 255, 374
- Gadomska Katarzyna 186, 391
Gajewska Grażyna 310
Gallup Gordon G. Jr 23
Gamblen Philip M. 357–359
Gärdenfors Peter 35
Gardocka Teresa 150
Garnier Marie-Dominique 169
Garofalo Charles R. 373
Gąsowska Lidia 345

- Gehlen Arnold 94, 110
 Gein Ed 379
 Genis Aleksander 221
 Gibbins Duncan 333
 Gibson William 310
 Giddings Seth 364
 Gigon Olof 106, 107
 Gilliam Terry 329
 Gilligan Carol 158
 Goeller Alison 378
 Goffman Erving 346
 Goimard Jacques 187
 Gombrowicz Witold 139, 386
 Goodall Jane 51
 Gordon Jeffrey I. 20
 Goriczewa Tatiana 10
 Górską Weronika 391
 Grabska Elżbieta 326
 Graham Elaine 226
 Graigne Paul 334
 Grant Iain 364
 Gray Chris Hables 311, 363
 Grąbczewska Małgorzata 377
 Greimas Algirdas 185
 Greń-Kulesza Jolanta 392
 Grey Kurt 98
 Grodecka Maria 239
 Grosz Elizabeth 10, 270, 293, 294, 297,
 303, 388
 Grosz George 327
 Gruszczyńska Agnieszka 150
 Guattari Felix 122
 Guczalska Katarzyna 143
 Gunkel David J. 93–101, 103
 Gzyra Dariusz 150, 392
- H**
 Habermas Jürgen 118–120
 Haeckl Ernest 18
 Haefner Joel 209
 Hagens Gunther von 378
 Hallevy Gabriel 92, 93
 Hansen James 19
 Haraway Donna 10, 109, 254, 272, 276,
 305, 311, 313, 319, 321, 322, 325,
 333, 338, 388
 Harbisson Neil 364, 365
- Harper Glenn 377
 Harrison Lisi 343–345
 Hartman Jan 259, 260
 Hausmann Raoul 327
 Hayles Katherine 10, 305, 307, 308,
 310–313, 315, 316, 320–322
 Heartfield John 327
 Hegel Georg Wilhelm Friedrich 109
 Heidegger Martin 47, 94, 108, 111, 122,
 127–137, 142, 165, 166, 309, 392
 Heilbrun Carolyn G. 340
 Heise Ursula K. 310
 Helms Jesse 377
 Heraklit 132
 Herer Michał 122
 Herodot 19
 Hesse-Honegger Cornelia 383–390
 Hiefmann Marvin 375
 Himma Kenneth Einar 92, 93
 Hinde Alfred 51
 Hitchens Christopher 242
 Hobbes Tomasz 46, 51, 107, 119
 Höch Hanna 325–329, 335, 336
 Holbach Paul-Henry 47, 48
 Hölderlin Friedrich 129
 Holt Robert D. 18
 Hołub Grzegorz 107
 Honderich Ted 108
 Horacy 300
 Huberath Marek 306
 Hubert, św. 262
 Hubicka Irena 222
 Huff Cynthia 209
 Hughes Terry 19
 Huizinga Johan 22
 Hultén Pontus 354
 Hume David 47, 72, 73
 Huxley Aldous 317
- I**
 Ibsen Henrik Johan 74
 Ilnicki Rafał 175, 177, 181, 305, 315,
 316, 322
 Ingarden Roman 108
 Ishiguro Kazuo 310
 Itter Jutta 216
 Izdebski Hubert 151

- Jackson Shelley 338–342, 347, 348
Jakubczak Marzenna 259
Jameson Fredric 318
Jankowska Hanna 57, 338
Jankowski Augustyn 139, 233
Jarmoch Edward 107
Jaroń Józef 107
Jarosz Krzysztof 105
Jasiński Bruno 175
Jaworski Wit 279
Jeffries Stuart 378
Jeunet Jean-Pierre 330
Jeziński Włodzimierz 68, 69
Joachimowicz Leon 107
Jonas Hans 32, 34–39, 42, 43
Jones Steve 55, 337
Judycki Stanisław 33
Jurgielewicz Magdalena 376
- Kac Eduardo 351, 374–376, 382
Kachur Lewis 351, 352
Kajzar Helmut 293–303
Kanayama Akira 351, 352, 361
Kania Ireneusz 223
Kant Immanuel 47, 65, 105, 108, 156, 166
Karlberg Louise 19
Karlowski Jan 108
Karpowicz Tymoteusz 139
Kartezjusz 46, 48, 49, 51, 125, 166, 233, 257, 260
Kaszowska-Wandor Barbara 305, 308–310, 315
Keim Brandon 23
Kelley Lindsay E. 376
Kelly Kieran 364
Kempnerówna Stefania 296
Kendrick Keith 25
Kerenyi Karl 223
Kiepas Andrzej 108, 110, 119
Kim Anatolij 207
Klekot Ewa 345
Klimowicz Marek 34
Kline Nathan S. 363
Klinkenborg Verlyn 208–212, 215, 216, 218
- Kluszczyński Ryszard W. 355, 392
Kłoda-Staniecko Bartosz 392
Kłoskowski Kazimierz 175
Koblin Aaron 371
Kolankiewicz Leszek 297
Kołoczek Łukasz 133, 392
Konarska Katarzyna 219
Konecki Krzysztof 213
Konstańczak Stefan 118
Kooning Willem de 145
Koraszevska Małgorzata 57
Kornacka Barbara 392
Korneć Grażyna 119
Kornhauser Julian 279
Kostić Aleksandra 374
Kowalczyk Izabela 253
Kowalewski Włodzimierz 317
Kowalska Aniela 164
Kowalska Małgorzata 164
Kowalski Piotr 219, 221, 222
Koza Michał 393
Kozak Piotr 146
Kozuchowski Józef 260
Kracauer Siegfried 332
Krajewski Janusz 114
Krajewski Marek 344, 346
Krajna Andrzej 22
Krapiec Mieczysław A. 106
Kristeva Julia 342
Królak Sławomir 109, 136, 147, 272, 319
Kruczyński Zenon 66, 68, 70
Krupiński Piotr 279
Krygier Barbara 182
Kubiak Jacek 255
Kubiak Mariusz 107
Kulik Oleg 10, 140, 141
Kulik Ryszard 25
Kurtzman Robert 332
Kurzępa Bolesław 151
Kurzweil Ray 254, 305
Kusahara Machiko 89
Kutzbach Konstanze 378
Kuzniar Alice 212, 213
Kwaterko Mateusz 331
- Łacan Jacques 166, 305, 307, 308, 313

- Lacapra Dominic 10
 LaFollette Hugh 28
 Lambin Eric 19
 La Mettrie Julien O. de 48, 51
 Landsberg Alison 334
 Lang Fritz 326, 332, 334
 Langford Dale J. 24
 Lasić Stanko 264
 Latour Bruno 10, 305, 312, 313, 388–390
 Lecter Hannibal 379
 Leder Andrzej 270
 Lederer Wolfgang 189
 Leeming Frances 325, 329, 330, 335, 336
 Leeuw Sander van der 19
 Legge Debbie 152
 Leibniz Gottfried Wilhelm 46
 Lejman Jacek 56, 233, 393
 Lem Stanisław 239, 304, 305, 311, 313, 314, 316, 320, 322
 Lenton Timothy 19
 Lessing Teodor 48
 Lethmate Jürgen 23
 Levinas Emmanuel 166
 Levy David 98
 Levy Ellen K. 380
 Lewańska Ariadna 341
 Ley Ruth E. 20
 Leymarie Frédéric Fol 355, 356
 Liebig Justus von 18, 19
 Lingis Alphonso 230
 Linneusz Karol 124
 Linney Alf 373
 Lis Renata 347
 Lisiejew Igor K. 22
 Lisowski Krzysztof 279
 Lister Martin 364
 Liszewski Dariusz 393
 Liverman Diana 19
 Locke John 46, 47, 51, 107
 Loeng Svein 74
 Lorek Marta 364
 Lorenz Konrad 22, 51
 Lovejoy Margot 382
 Lumsden Charles J. 52
 Lyotard Jean-François 338
 Łagoda Kuba 268
 Łapiński Jacek 175
 Łoziński Jerzy 108
 Ługowski Włodzimierz 22
 Łukasiewicz Małgorzata 118
 Machado Arlindo 374
 Majewska Ewa 272
 Majewski Paweł 304, 305, 310–314, 316, 320, 322
 Makela Maria 327
 Malrieu Joel 185, 186
 Manetti Gianozzo 46
 Manglano-Ovalle Iñigo 379
 Marciniak Małgorzata 254
 Marecki Piotr 338
 Margański Janusz 165
 Margielewicz Elżbieta 21
 Margulis Lynn 20
 Marino Lori 23
 Marks Karol 112, 125, 164, 182
 Marter Joan 351
 Maryniarczyk Andrzej 106
 Masson Jeffrey Moussaieff 229
 Masters Edgar Lee 339
 Mathews John 373
 Matkowski Tomasz 66
 Matuszewski Ryszard 279
 McCarthy Susan 229
 McGann Jerome 308
 McLuhan Marshall 362
 Mele Salvatore 318
 Melosik Zbyszko 270
 Mencwel Andrzej 56
 Merecki Jarosław 39, 41
 MÉRIMÉE Prosper 186, 187, 193
 Michalak Katarzyna 74
 Michalska-Suchanek Mirosława 393
 Midgley Mary 17, 229
 Miguła Paweł 26
 Miller Jason 23
 Miller Nancy K. 341, 358
 Mirandola Giovanni Pico della 45, 46
 Misk Andrzej 318
 Mizera Janusz 129, 131, 132
 Mizerkiewicz Tomasz 320

- Montaigne Michel de 46
Moraczewski Krzysztof 219, 220, 226, 227
Moravc Hans 305
Morawska Hanna 326
More Max 305
Morris Desmond 51, 54, 393
Morus Tomasz 46
Mościcki Paweł 122, 128, 147, 252
Mościskier Adam 57
Mozgawa Marek 153
Mueller Monika 378
Murawski Cezary 242
Musiał Łukasz 126, 142
- Naisbitt John 376
Naisbitt Nana 376
Nakonieczny Mirosław 26
Nancy Jean-Luc 365
Naszkowska Krystyna 260
Natali Vincenzo 330
Nawroczyński Bogdan 166
Negri Pola 326
Neumann Eric 189
Neumann Kurt 330
Niccol Andrew 330
Nicholson Jeremy 20
Nicholson Linda J. 325
Niecikowski Jerzy 164
Niedziela-Janik Marta 393
Nielsen Asta 326
Nieracka Agnieszka 305, 393
Nierodka Paweł 394
Nilsson Kjell 148
Noone Kevin 19
Novak Kim 333
Nowacki Dariusz 260, 261, 263
Nowicki Andrzej 45
Nowotniak Justyna 132
Nykvist Björn 19
- Oberton Wall 270, 271, 276
Ochman Jerzy 45
Odija Daniel 306
Oerlemans Onno 216
Oliver Kelly 384
- Orfeusz 148
O'Rorke Imogen 378
Ossowska Danuta 345
Ostaszewska Iwona 394
Ostrowska Elżbieta 272
Oziewicz Marek 19
Ożóg Maciej 394
- Paine Thomas 91
Palmer Joy A. 17
Pańkowski Tomasz 35
Pascal Blaise 46, 51
Pater Ewa 343
Patterson Francine 23
Paweł z Tarsu, św. 130, 136
Pawłowa Tatiana 10
Pepperell Robert 111, 311
Perriman Cole 310
Persson Åsa 19
Peterson Daniel A. 20
Petit Philippe 347
Petoia Erberto 186
Petterson Charles 18
Pickering Andrew 10
Pielewin Wiktor 244, 245, 253–256
Pieniążek Paweł 165
Pietruszewska Ludmiła 222, 227, 228
Pietrzykowski Tomasz 17, 26, 151
Piotrowicz Ludwig 298
Pisarski Mariusz 338, 340
Platon 19, 45, 105, 231
Plotnik Joshua M. 23
Plutarch 45, 48
Płatonow Andriej 221
Płaza Maciej 318
Polak Andrzej 394
Pollock Jackson 145, 351, 352
Popper Karl Raimund 41
Porfiriusz 45, 48
Potter Steve M. 357, 358, 359
Powers Richard 310
Preminger Otto 333
Prior Helmut 23
Promieńska Halina 113
Przybył Maria 233
Pułka Tomasz 141

- Putman Hilary 101
- Quinn Marc 379
- Radkiewicz Małgorzata 259
- Radkowska-Walkowicz Magdalena 272
- Radomska Marietta 253
- Raffles Hugh 384–386
- Rainwater Catherine 215
- Rancew-Sikora Dorota 64, 71, 72
- Regan Tom 10, 97, 150–162, 392
- Reiss Diana 23
- Richardson Katherine 19
- Ridley Matt 57
- Rifkin Jeremy 116
- Riley Kelly 343
- Rizzolatti Giacomo 24
- Rockstöm Johan 19
- Rodhe Henning 19
- Rogaczewski Grzegorz 306, 307
- Rogers Mary F. 345
- Rollin Bernard E. 47, 150
- Roma Peter G. 23
- Romanek Mark 330
- Romaniuk Kazimierz 139
- Rose Nikolas 10, 79, 83–86, 90, 223
- Rosochacka Agata 310
- Rotkiewicz Marcin 24
- Rousseau Jean Jacques 107, 108
- Rowlands Mark 150, 156, 157
- Rudniańska Joanna 317
- Rutkowska Małgorzata 394
- Ryk Leszek 22
- Sadowski Bogdan 33
- Sadur Nina 229–232, 234–239, 242, 243, 393
- Sadza Agata 364
- Sagan Agata 235
- Sagan Dorion 20
- Salwa Mateusz 80, 136, 146
- Sanbonmatsu John 159, 160
- Sander Garrett 343
- Sanders Jeff W. 98
- Sanders Pollock Mary 215
- Sartre Jean-Paul 108, 114
- Sawicka Katarzyna 364
- Scheffer Marten 19
- Schellnhuber Hans Joachim 19
- Schneider Gary 380
- Schweitzer Albert 111
- Schwenger Peter 377
- Scott Ridley 332
- Sears Paul 21
- Sebeok Thomas A. 52
- Segarra Marta 163
- Seneka Lucius Annaeus 107
- Serkowska Hanna 268
- Serpell James 54
- Serrano Andres 377, 382
- Sessions George 21
- Shelley Mary 189, 221, 310, 334, 338–340
- Showalter Elaine 338
- Siebert Charles 208, 213–215, 218
- Sieniewicz Mariusz 306
- Siewierski Jerzy 264, 265
- Silverman Kaja 333
- Simon Bart 305
- Singer Isaac Bashevis 18
- Singer Peter 10, 23, 49, 53, 60, 66, 94, 99, 100, 152, 155, 159, 234–236, 240, 257–259, 262, 263, 266
- Sirotin Siergiej 251
- Skarga Barbara 227
- Składanek Marcin 335
- Skotnicka Anna 225
- Skrzywanowa Eugenia 332
- Skubała Piotr 19, 394
- Slicer Deborah 157
- Sloterdijk Peter 309, 313
- Sławęcka Ewa 222
- Smirnowa Alfia I. 395
- Smith John Maynard 51
- Smith Julie A. 215
- Smith Shad B. 24
- Snow Charles Percy 359
- Snyder Peter 19
- Sobolewska Justyna 263
- Sokrates 105, 231
- Sonnenburg Justin L. 20
- Sörlin Sverker 19

- Sosnowski Jerzy 306
Squier Susan Merrill 86, 89
Stacey Jackie 331, 334
Stachowiak Lech 139
Stafford Barbara Maria 338
Staniewska Anna 47, 118
Stankiewicz Sebastian 232
Steele Bret 370
Steffen Will 19
Steinthal Haymann 126
Stephenson Neal 310
Stock Gregory 374
Stone Rosanne Allucquère „Sandy” 333
Stradomski Rafał 317
Stragiliati Roland 187
Strugaccy Arkadij i Borys 182, 183, 221
Sujak-Lesz Krystyna 22
Surma-Gawłowska Monika 147
Svedin Uno 19
Szacka Barbara 44
Szacki Jakub 44, 221
Szahaj Andrzej 318
Szaruga Leszek 285, 289
Szczęsna Anna 49, 54, 60, 99, 152, 257
Szczuka Kazimiera 341
Szczutkowska Sylwia 69
Szeżyńska-Maćkowiak Krystyna 114
Sztumski Wiesław 110, 113, 114, 116
Szumlas Katarzyna 395
Szymański Mikołaj 298
- Ślusarczyk Radosław 69
Świderek Jolanta 45
- Tales z Miletu 111
Tatarkiewicz Władysław 106, 231
Taylor Elizabeth 333
Taylor Paul 10
Taylor Thomas 91
Tennyson Alfred 19
Terranova Tiziana 305
Thacker Eugene 374
Tiampo Ming 351, 352
Tiger Lionel 52
Tinbergen Niko 51
Tinguely Jean 353–355, 357, 361
- Titmarsh Mark 318
Tokarczuk Olga 139, 253, 257, 260, 261, 263, 264, 266, 306, 392
Tokarska-Bakir Joanna 346
Tokarski Ryszard 153
Tołstoj Tatiana 221, 225
Tomasz z Akwinu, św. 105, 123
Tresset Patrick 355, 356, 361
Trojan Maciej 213
Tromble Meredith 332
Trzpił Izabela Aldona 107
Tuan Yi-Fu 215
Tuck Mike 144
Tulli Magdalena 317
Turing Alan 248, 313
Turkle Sherry 333
Turner Bryan S. 365
Tyard Pontus de 45
Tymieniecka-Suchanek Justyna 395
- Unterschuetz Alicja 376
- Varela Francisco 312
Varga Krzysztof 306
Vial Paul 375
- Waal Frans de 23, 24, 57
Walker Brian 19
Walker Christian 377
Wallace Alfred R. 50
Wallace Jeff 308, 312, 315
Wallace Marina 379
Ward Janet 329
Waszkielewicz Halina 224, 225, 227
Wegner Daniel M. 98
Weiner January 20, 54
Welsch Wolfgang 10, 138, 140, 144, 148, 149
Wertenstein Wanda 332
White Gilbert 209, 210–212
Whiten Andrew 24
Wieczorkiewicz Anna 270
Wiener Norbert 254, 307
Wilkoszewska Krystyna 10
Wilson Edward O. 44, 48, 49, 51, 52, 58
Wilson Ian D. 20

- Winterbottom Michael 330
 Wise Steven 155
 Wiśniewska Wioletta 395
 Wit Cynthia de 19
 Witkin Joel-Peter 376, 377
 Wolf Naomi 366
 Wolfe Cary 10, 65, 152, 268
 Wollstonecraft Mary 91, 104, 340
 Wrenn Corey 155
 Wright Alexa 373
 Wright Robert 57
 Wróblewski Zbigniew 32, 395
 Wrześniak Małgorzata 345
- Zagórski Sławomir 55
 Zamiatin Jewgienij 220, 221
 Zaniewicki Witold 296
 Zdanowicz-Cyganiak Katarzyna 339, 396
 Ziemiański Stanisław 107
 Ziemkiewicz Rafał 317
 Žižek Slavoj 254
 Znamierowski Czesław 46, 47, 73, 108
 Znaniecki Florian 56
 Zurr Ionat 376
 Zylinska Joanna 101
- Żółkoś Monika 396
 Żukowska Lidia 279, 280
 Żychliński Arkadiusz 126, 142, 309
- Агамбен Джорджо 90, 137, 149, 303
 Айтматов Чингиз 194, 196, 200–202, 205–207
 Алябьева Светлана Валериевна 173
 Амманити Николо 277
 Аристотель 89
 Астафьев Виктор 174, 194, 199, 203–205
- Банька Юзеф 120
 Белая Галина 194
 Белов Василий 194, 199
 Бердяев Николай 174–176, 181
 Брайдотти Роси 90
- Вельш Вольфганг 149
 Вернадский Владимир 182
 Винчи Леонардо да 176
 Висьневска Велетта 321
 Воллстоункрафт Мери 104
 Врублевски Збигнев 43
- Гадомска Катажина 192
 Гачев Георгий 200, 201
 Гзыра Дарюш 161
 Грень-Кулеша Йоланта 228
 Гуревич Павел Семенович 181
 Гурска Вероника 265
- Дарвин Чарльз 173
 Денсол Агнешка 382
 Деррида Жак 170, 390
 Джексон Шели 347
 Дзвонковса Доминика 104
 Дукай Яцек 322
- Жулкость Моника 390
- Залыгин Сергей 174, 194, 200
 Зданович-Цыганяк Катажина 347
 Зелинский Андрей Николаевич 205
- Ильницкий Рафал 181
- Йоанс Ханс 43
- Кайзар Хелмут 303
 Каммерер Максим 178, 179
 Канаяма Акиро 360
 Кац Эдуардо 382
 Ким Анатолий 194, 197, 198
 Кларк Артур 178
 Клинкаенборг Верил 217
 Клода-Станецко Бартош 371
 Клосковский Казимеж 174
 Ключински Рышард В. 360
 Коза Михал 170
 Колочек Лукаш 137
 Корнацка Барбара 277
 Коэн Джеффри 347

- Латур Брино 390
Лейман Яцек 59
Лем Станислав 178
Лишевский Дариуш 75
Логовенко Даниил Александрович 179,
180
Лонг Лазарус 178
Лямпорт Александр Сергеевич 176
- Маркс Карл 174
Михальска-Суханек Мирослава 291
- Недзела-Яник Марта 242
Нерацка Агнешка 335
Неродка Павел 120
Ницше Фридрих 173
- Ожуг Мацей 89
- Пелевин Виктор 255
Петрущевская Людмила 228
Петушкова Елена Викторовна 174
Поляк Анджей 255
- Распутин Валентин 174, 194
Риган Том 161
Роуз Николас 90
Рутковска Малгожата 217
Рытхэу Юрий 195, 196
- Садур Нина 242, 243
Сакирко Елена Алексеевна 177
- Сбитнев Юрий 194, 202
Серрано Андрес 382
Сиберт Чарльз 217
Скубала Петр 28
Соколова Зоя Петровна 205
Стругацкие Аркадий и Борис 173,
178, 179
- Тенгли Жан 360
Токарев Сергей Александрович 197
Токарчук Ольга 265
Толстой Лев Николаевич 199
Трессет Патрик 360
- Устинов Николай 200
- Федоров Николай 182
Франчоне Гэри 161
- Хагенс Гюнтер фон 382
Хайдеггер Мартин 137
Хесс-Хонеггер Корнелия 390
- Циолковский Константин 182
- Чаплинский Пшемислав 322
Червински Марцин 149
Черняк Станислав 291
- Шпеманн Роберт 43
Шумлас Катажина 303
- Энгельс Фридрих 174

Redaktorzy
OKSANA MAŁYSA, AGNIESZKA PLUTECKA

Projektant okładki
MAREK GŁOWACKI

Redaktor techniczny
MAŁGORZATA PLEŚNIAR

Korektor
MARZENA MARCZYK

Łamanie
EDWARD WILK

Copyright © 2014 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2271-1
(wersja drukowana)

ISBN 978-83-8012-104-1
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 25,5. Ark. wyd. 31,5.
Papier offset. Kl. III, 90 g Cena 48 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław